

A B O R T .

Diplomitöö arvestus
Meesmuut, prof.
Tartu, 15 VII 42

Johan Lütis
mrt.nr. 15792

JA ~~7197~~

№ 5.
TARTU ÜLIKOOLI
DIPLOMITÖÖDE

14 juulil 1942
276
TARTU

A B O R T

Diplomitöö

Tartu 1942.

Lõpetanud õigusteaduskonna 21. VII 1942. a.

S I S U K O R D.

I S i s s e j u h a t u s

1.	Abordist üldiselt; tema süstemaatiline asend kriminaalseadustikes	5
2.	Abordi karistatavus mitmesugustel ajaloojärgudel	7
3.	Statistilisi andmeid abordi kohta	20
4.	Abordi põhjused	23

II A b o r t k e h t i v a s õ i g u s e s.

5.	Abordi mõiste ja tema kujundid	24
	A. Raseduse katkestamine	25
	B. Loote surmamine	27
6.	Abort ja surmamine	28
7.	Raseduse katkestamine KrS-us	31
	A. Põhitüübid	33
	B. Kvalifitseeritud tüübid	35
	C. Süüteo negatiivsed elemendid .	36
8.	Loote surmamine StGB-is	38
	A. Mõiste	38

B. Tüübid	39
C. Süüteo negatiivsed elemendid .	40
9. Kokkuvõte	42
Osundatud teoseid ja lühendeid	44

I S i s s e j u h a t u s .

1. Abordist üldiselt; tema süstemaatiline asend kriminaalseadustikes.

Abort ehk kunstlik raseduse katkestamine, kui ta ei ole esile kutsutud meditsiinilisel kaalutlusil või vanemate haigusliku pärilikkuse tõttu, on kõigi tsiviliseeritud maade kriminaalseadustikes kui süütegu karistatav.

Abordi karistatavuse probleem kuulub nende probleemide hulka, mida on aegade jooksul mitmel viisil määrateldud, arendades ohtralt poleemikat, kuid siiski sellele vaatamata ei saa pidada seda lahendatuks.

Karistuse ähvardus pole suutnud tõkestada abordi toimamist, mis üha suureneb, vähem positiivseid tagajärgi aga saavutaksime selle legaliseerimisega. Tuleks leida tõhusamaid vahendeid, mille rakendamine viiks abordi toimamise tagasi tema ma-

dalseisu või vähemalt pidurdaks selle suurenevat levikut. Selleks võiksid olla üldine rahva sotsiaalolude parandamine, rahvahariduse ja rahvamajanduse tõus.

Abort on esinenud ja esineb süüteona väga erineval kujul ja ulatuses. Abordi kui süüteo tüüpilisemate kujudena esinevad loote surmamine ja raseduse katkestamine. Kui abordis nähakse loote surmamisest, on süüteo-objektiks loode ning kaitstavaks hüveks loote elu. Vastavalt sellele käsitletakse suurosa kriminaalseadustikes loote surmamisest süüteona elu vastu ning on süstemaatiliselt asetatud süütegude gruppi - süüteod isiku vastu. Raseduse katkestamisel aga esineb süüteo-objektina rase naine, kaitstava hüvega kas ema tervis, mil juhul seda süütegu käsitletakse samuti isikuvastastes süütegudes, või jällegi rahva ja riigi populatsionalistlik huvi, süstemaatilise asendiga - süüteod üldsuuse vastu.

Kehtivas KrS-us esineb abort raseduse katkes-

tamisena, kaitstava hüvega rahva ja riigi populatsioonistlik huvi ning süstemaatiliselt seda käsitletakse süüteona rahva tervishoiu vastu. Rahva tervishoiu all mõistetakse üheltpoolt rahva tervise kaitset, teisalt sellega seoses seisnevat rahva normaalse sigivuse alalhoidmist.

2. Abordi karistatavus mitmesuguseil ajaloojärkudel.

Kunsttehislikku aborti tunti juba vanasti. Seisukohad abordi karistatavuses on olnud aga mitmesuguseil aegel erinevad.

I Vana aeg. Sellel ajastul esineb abort üldiselt keeluvabana. Aborti toimatakse väga suures ulatuses ja seda eriti klassikalisel ajalärgu rahvaste juures. Väga levinenud on ka lapsetapmine. Jumalatele tuuakse rohkeid lastehvleid. Looitele ei omistata mingit õiguskaitset. Perslaste juures tehakse vahet juba

hingestatud /beseelt/ ja mittehingestatud /unbeseelt/ loote vahel, kusjuures vormi ja hinge omav¹at loode alles 5. kuul.

Kreeka. Ka kreeklaste ei näinud kunstlikus raseduse katkestamises midagi süütegelikku ega pidanud antud nähet süüteks. Abort evis isegi teatud riiklikku tähtsust. Ta nimelt takistas teataval mää²ral rahvaarvu üleliigset juurdekasvu. Tuntud kreeka arst Hyppokrates /460-377 e.Kr./ eraldas hingestatud ja mittehingestatud /varem juba pärslaste juures/ loodet, milline vahetegemine jäi kauaks ajaks karistuse aluseks. Hyppokratese õpetuse kohaselt kujutab meessoost loode kuni 30., naissoost loode kuni 40. päevani täitsa vormitut massi.

Väga suurt mõju on omal ajal avaldanud Plato /427-347 e.Kr./ filosoofia. Plato arvamuse järgi tu-

¹ J.Guttzeit, Ein dunkler Punkt, Berlin 1922, lk.99.

² Ib., lk.100.

leb riigil säilitada vaid neid lapsi, kes on sünnitatud abielus vanemate poolt, kus isa ei ole üle 55 a. ja ema mitte alla 20 a. ja mitte üle 40 a. vana.

Aristoteles /384-322 e.Kr./, peripateetilise kooli isa, õpetas, et juba seemnes peitub loode. Tema arvamus järgi osutub vajalikuks piirata laste arvu perekonnas ja loote eemaldamist lubada ainult siis, kui laste arv jõuab kindlaksmääratud piirini ning loode ei ole omandanud veel inimkuju. Ta teeb vahet hingestatud ja mittehingestatud loote vahel. Mittehingestatud loodet ei saa pidada inimeseks ja selle hävitamist järelikult ka mitte tapmiseks. Siin Aristoteles vaid järgneb Hyppokratesele ja pooldab vahetegemist, mis kandub üle skolastilisse kooli ja siit edasi kiriklikku ja ilmalikku seadusandlusesse.

Teisel seisukohal seisab Zeno /360-260 e. Kr./, kes tunnustab loodet õigussubjektiks alles pärast sündimist. Sellest seisukohast kunstlik raseduse

katkestamine ei ole mitte ainult lubatud, vaid isegi soovitatav, kui seda nõuavad majanduslikud põhjused.

Seega näeme, et kreeklaste juures puudus üksmeel antud küsimuses.

Rooma. Ka vanas Roomas ei leidnud loode iseseisvat õiguskaitset. Selle põhjused olid kaheksugused: 1., vanemate võim oma laste üle - jus vitae ac necis, mis tegi kunstliku raseduse katkestamise vanemate poolt mittekarakteristatavaks, 2., seaduse eriline seisukoht selles küsimuses. Partus in utero oli rooma juristide järgi mitte infans, vaid ainult animantis. Stoikute ja ka seaduse järgi on loode vaid teatud osa emakehast - partus mulieris portio est vel viscerum.

Sellelega on seletatav, et seadus ei pidanud süüteoks kunstlikku raseduse katkestamist siis, kui selle toimajaiks oli rase naine ise või loote isa. Iga muu kolmas isik oli karakteristatav selle teo eest vaid niivõrd, kui võrd see tegu oli sihitud naisisii-

ku tervise vastu. Lootel kui niisugusel ei olnud rooma kriminaalõiguses mingit tähtsust. Seda tegu vaadeldi kui res mali exempli³. Abordi karistatavuse loovutas vanem rooma õigus majajärgse võimule ja tsensuri noomitus⁴ele .

Hilisemad seadused ainult erandina karistavad ka ema ja nimelt siis, kui loote hävitamine oli seotud erilise süütegeliku sihiga, näit. sihiga kõrvaldada isale kasusaamise võimalust, mis oleks seotud lootega jne. Ja üldse ainult aega mööda oli antud tegu paigutatud crimina extraordinaria hulka. Extraordinaarse süüteona hakatakse jälitama kolmandate isikute poolt toimatud loote eemaldamist isegi siis, kui sellega ei kaasunud emale tervisriket.

Kuna rooma naiste juures oli laialt levinenud vastumeelsus emakohustuste kandmiseks, siis tuli

³ P.Poom, Miks on abort karistatav, "Õigus" 1925, lk. 149.

⁴ Franz von Liszt, Lehrbuch des deutschen Strafrechts, 23. Aufl., Berlin u. Leipzig 1921, lk. 342.

takistada selle läbi esilekerkivaid perekonnaelu häireid. Keisrile näis ebaväärikas, et abielumees, kes laste soetamise pärast oli abiellunud, naise läbi oma lootustes peteti⁵.

Septimus Severuse ajast alates, II sajandil p.Kr., leiame juba esimesi seda süütegu käsitlevaid riiklikke karistusnorme.⁶

Ka vana saksa õigus käsitleb loodet kui mulieris portio vel viscerum. Leges barbarorum räägivad loote hävitamisest ainult niivõrd, kuivõrd selle toimajaks on kolmas isik. Erandi moodustavad Leges Visigatorum; siin on märgatav kanoonilise õiguse mõju - karistatav on ka ema.

II Kesk aeg. Suured muudatused loote eemaldamise õpetuses on seotud kanoonilise õiguse ajajärguga / kanoonilise õiguse ~~ajajärgu~~ all tuleb mõista

⁵ Ib.

⁶ vt. Mommsen-Krüger, Corpus iuris civilis, vol. I, Berlin 1920, l. 8, Dig. 48, 8: "Ulpianus libro tringentimo ad adictum - Sic mulieram visceribus suis vim intulisse, quo partum abigeret, constiterit, eam in exilium praeses provinciae axigit."

katoliku kiriku seadusandlust keskaja jooksul, mis kuulub nn. Corpus iuris canonici clausum koosseisu/. Kanooniline õigus omistas loote mõistele hoopis teissugust tähtsust ja püstitas tuntud põhimõtte: "homo est, et qui est futurus". Vastavalt Aristoteles'e õpetusele pooldas kanooniline õigus hingestatud ja mittehingestatud loote vahetegemist. Loode saab hingestatud ainult teatud aja pärast pärast eostamise momenti, siis kui temaga seondub anima rationalis⁷. Ainult hinge saamise momendist peale saab teda pidada inimeseks ja tema elu rikkumist tapmiseks. See vahetegemine rajanes Piibli vastamate kohtade vale tõlgendamisel. Seal seisab /2. Mose XXI 22-25/ - "Wenn Männer miteinander streiten und stossen ein schwangeres Weib, dass ihr die Frucht abgeht, aber es ist keine Lebensgefahr, so werde er am Gelde gebüsst, insofern ihm der Gatte des Weibes solches auferlegt, und zahle alsdann nach der Richter

⁷ F.v. Liszt, op.cit., lk. 342.

erkennen. Wenn aber Lebensgefahrist, so gehe er Leben um Leben, Auge um Auge, Zahn um Zahn, Hand um Hand, Fuss um Fuss, Brandmal, ^{um Brandmal/} Wunde um Wunde, Stirne um Stirne⁸.

See Piibli koht oli kahjuks aga valesti tõlgendatud. Loote eemaldamist tunnustati tapmiseks ja nõuti selle süiteo eest vastavat karistust. Sellele eksitusele aitas kaasa üheltpoolt see, et Piiblis ei olnud küllalt selgesti öeldud, kas mõeldakse ema või lapse "Lebensgefahr", teisalt aga tõlgete erinevus.

Üldiselt kiriku mõju esimeses perioodis leiame kaks eri vaatekohta: 1., mis rajanes Piibli kreeka tõlkele - Septuaqinata ja pidas loote eemaldamist tapmiseks ainult sellest momendist, millest loode oli saanud hinge, 2., arvamus, mis rajanes aga Biblia Sacra Vulgata'le ja pidas loote eemaldamist tapmiseks eostamise momendist peale. Mis puutub aga kiriku seadusi ehk kanoonilist õigust, siis viimane vastavalt Aris-

⁸ J.Guttzeit, op.cit., lk.109.

toteles'e ja teiste tolleaegsete teadlaste õpetusele rajanes Septuaginta'le ja pooldas arvamust, et loode saab hingestatud alles 40. päeval pärast eostamise momenti ja ainult sellest momendist peale võib pidada loote eemaldamist tapmiseks ja karistada surmanuhtlusega; kuni selle ajani on loote eemaldamine ainult rahatrahviga karistatav.⁹

Õpetus loote arenemise eriperioodidest oli eriti arendatud tuntud kirikuõpetlaste Josehhus'e, Philo ja püha Augustinus'e töödes. Foetus animatus'e ja foetus non animatus'e vahetegemise aluseks oli võetud piibli jutt sellest, et Adam saab hinge alles pärast keha loomist - seega ka foetus animatus'e mõiste langeb kokku foetus formatus'e mõistega¹⁰. Loote eemaldamise karistatavust surmanuhtlusega raseduse 40. päevast alates seletati sellega, et hingestatud loode eemaldati emahüst enne ristimist.

⁹J. Guttzeit, op. cit., lk. 116.

¹⁰N. Taganjev, O prestuplenijah protiv žizni po russkomu pravu, Petrograd 1870, lk. 265.

+

Esmakordselt otsustati sisse viia surmanuhtlust loote eemaldamise eest a. 692 p.Kr. Konstaⁿtinopodis kokku kutsutud konsiilil. Kuid poolteist sajandit hiljem oli see Mainz'is tagasi lükatud. A.1200 paneb paavst Innocentius III foetus animatus'e ja foetus non animatus 'e jälle maksma¹¹. Küll püüab paavst Sictus V a. 1588 bullas teha selgeks nende veendumuste puudulikkust, kuid tema järeltulija Gregorius XIV seab a. 1591 seda vahetegemist jälle ülesse.

Kanoonilise õiguse poolt püstitatud põhimõtted leidsid rakendust ka teistes seadustikes. Nii eraldab Karl V seaduseraamat - *Peinliche Gerichtsordnung Karls V - nn. Carolina*, lebendiges ja unlebendiges Frucht ning ainult esimese eemaldamise eest määrab surmanuhtluse. Aborti käsitletakse osas - *von den bösen Tödtungen*. Prantsusmaal seatakse a. 1508 ülesse "formé" mõiste ja ainult sellest momendist peale loetakse loote eemaldamist tapmiseks¹².

¹¹J.Guttzeit, op.cit., lk. 118.

¹²Ib., lk. 123.

III Uus aeg. Suuri muudatusi kunstliku raseduse katkestamise küsimuse lahendamises tõi endaga kaasa XVIII sajand. Kirjandus astus ägedasti loote eemaldamist käsitlevate seaduste vastu. Üheks pioneeriks oli J.Lock. Ta nõudis pehmemat karistust loote eemaldamise eest ja juhtis tähelepanu karistuse tähtsuse õigele arusaamisele. Tema järglasteks oli J.J.Rousseau ja Voltair. Kuid vastavad muudatused seadustikes ei tulnud mitte nii järsku ja möödus veel palju aega kuni kunstliku raseduse katkestamise kui süüteo eest ettenähtud karistusmäärad vähendati. Küll on ka loobutud hingestatud ja mittehingestatud loote vahetegemise katsest, kuid pole suudetud seda lõplikult teha ja ikka veel püütakse leida mingisugust tunnust, mis võiks olla mõne teise sellise vahetegemise aluseks. Ainult aega mööda on seisukord kunstliku raseduse katkestamise karistatavuse küsimuses paranenud ning kaasaegne seadusandlus ei ole enam nii karm selle süüteo suhtes.

Hilisemal ajal on leidunud vaateid, mis pooldavad uuesti abordi karistusvabaks jätmist. Abordi te-

gemise vabadust kolmel esimesel raseduse kuul nägi ette ka meie KrS-u kava. Argumentidena abordivabadusele tuuakse ette õiglust, naise üheõiguslust, et naine peab võima oma keha üle omal vabal tahtel disponeerida, teda ei tohi orjastada sünnitussunniga¹³. Peale selle juhitakse tähelepanu sellele, et hoolimata raskest karistuse ähvardusest tehakse aborti ikka rohkem, et foetusel pole mingit iseseisvat õiguslikku eksistentsi, vaid ta on ainult ema keha koosseisu osa, mille üle see vabalt käsutada võib. Hirm karistuse eest annab rasedale sageli põhjust aborti ise ette võtta või seda asjatundmatult lasta teha, mis põhjustab raskeid kehavigastusi ja tervisrikkeid. Peale selle peaks ka sotsiaalsetel põhjustel olema antud võimalus eriti vaesetes klassides teha lasteõnnistusele tõkkeid¹⁴. Sellele räägivad aga vastu mõjuvad eetilised, sotsiaalsed- ja kriminaalpoliitilised põhjused. Väidetakse, et aborti tegemine

13

vt. StTalvik, Abort kohtuarstilisest seisukohast, "Eesti Arst" 1927, lk. 122 jj.

14

Ludwig Ebermayer, Abtreibung, i. Handwörterbuch der Rechtswissenschaft, Bd. I, Berlin u. Leipzig 1926, lk. 35.

karistuse ähvardusest hoolimata ikka laiemal ulatuse võtab, ei tähenda midagi. Sama õigusega võiks nõuda, et vargust või mõnda teist süütegu ei karistataks, sest karistusest hoolimata ikkagi varastatakse. Peaks nähtama, kuidas abordi tegemine siis kasvab, kui aborti võiks teha karistamatult. Iseenesest mõistetavalt tehakse aborti selle karistamatuse puhul rohkem. Suurem osa abortitegijaist, eriti aga vaesemaist klassidest, ei pöördu kulude säästeks mitte asjatundja arsti poole. Sellele lisandub veel asjaolu, et arstide arvamuse järgi raseduse enneaegne katkestamine, kuigi ka asjatundja arsti poolt tehtult, kahjustab mõjuvalt naise tervist, millele väga kergesti võib hiljem kaasuda tõsisemad tagajärjed. Ja mida rohkem aborti tehakse, seda suurem on naise tervise kahjustamise hädasoht. Peale selle tingib abordi tegemise vabadus ohjeldamatu ja takistamatu seksuaalelu ning mõjustab tugevasti kombust. Ja lõpeks kaasajal vajatakse sündimiste tagasiminekut, mis kaasaub paratamatult abordi vabaks laskmisega, kõige vähemal määral¹⁵.

15 Ib.

Neil põhjusil on abordi legaliseerimisest meil kui ka mujal loobunud. Ainult NSVL oli abort legaliseeritud alates 18.XI 1920.a. kuni 1936.a. 27. juuni seaduseni, mil see muudeti karistatavaks.

Kokkuvõttes näeme, et inimkonna arenemise eri astmeil on suhtumine abordisse olnud erisugune. Kord on abort olnud keeluvaba, kord on temale vaadatud kui vägivallale naisisiku tervise, kord loote enese, kord mõlemate, kord kõlbluse ja perekonnakorra vastu. Vastavalt sellele on seadusandjad liigitanud aborti kord kehavigastuste, kord tapmiste, kord perekonna suhetesse, kord üldsuse huve puutuvate süütegude liiki.

3. Statistilisi andmeid abordi kohta.

Abort e. kunstlik raseduse katkestamine on levinud väga laialdaselt. Pariisi kohta arvestas Bertillon 1910.a. 50.000 aborti aastas, Viinis hinnatakse seda arvu enne Maailmasõda 60.000-le, New-York'is 80.000-le. Kogu Saksamaa kohta oletab Blumm aastas umbes üks mil-

jon aborti. Abortide arv on näidanud eriti tõusu peale Maaailmasõda. Blumm'i järgi tuli Saksamaal 1916.a. iga 100 sünnituse kohta 20 aborti; kümme aastat hiljem, 1926.a., oli see arv tõusnud juba 50-le¹⁶. Surmajuhte abordi tagajärjel on Saksa Reichsgesundheitsamti andmeil /23.I 1924 / esinenud 46 suures linnas, mille elanikkude arv ulatub 100.000-ni või üle selle, 1923.a. 901 ~~abordi~~ ja ainult 437 surmajuhtumit sünnituse tagajärjel.¹⁷

Mis puutub abordisse Eestis, siis tuli Kleitsman'i andmeil¹⁸ Tartu Ülikooli Naistekliinikus 1900.a. iga 12 sünnituse kohta üks abordi juht. 1914.a. esines üks abordi juht juba 5,5 sünnitaja kohta ning 1921.-1926.a. näeme üht aborti juba vaid 2,2 sünnitaja kohta. Üldse oli kliinikus 1921.-1926.a. abordi puhul 2019 isikut, s.o. 17,5% kõigist haigeist/üldse oli 11.499 haiget/.

16

G.Rooks, Kohtuarstiteadus, Tartu 1938, lk.327.

17

P.Poom, op. cit., lk. 150.

18

vt.R.Kleitsman, Statistilisi andmeid abordi kohta Eestis, "Eesti Arst" 1927, lk. 128 jj.

Siit näeme suhteliselt pidevat abortide arvu tõusu, mis väljendub samuti aga ka üleriigilistes andmetes . 1922.a. tuli Eestis üks registreeritud abort 7,2 sünnitaja kohta. 1925.a. langes ühe registreeritud abordi peale aga vaevalt 6 sünnitust. Eriti suur on abortide arv linnades, kus 1924.a. iga 1,9 sündinu kohta esines 1 registreeritud abort /Suuremad arvud linnades on osalt küll tingitud ka kliinikutest, kuhu tulevad kokku abordi juhud ka maalt/. Abortide arvu võiks Kleitsmani järgi arvestada umbes 9000-le aastas, mis arvu tõenäolikult võib pidada aga isegi tagasihoidlikuks. Umbes 90% neist abortidest on kunsttehislikud. Ei ole huvisetuseta märkida, et Kleitsmani andmeil kõigist 2 019 abordihaigusest, mis 1921.-1926.a. Tartu Ülikooli Naistekliinikus registreeritud, on 1048 ehk 51,8% 21-30 aasta vanused, s.o. kõige paremas sigimise eas. Perekonna seisuga järgi on 85% abielulised ja 13,2% vallalised. Raseduse aja järgi on 73,9% abort toimunud esimese 3 kuu jooksul. Elukutse järgi on olnud 73,1% perenaised/kodune talitus/, 4,8% liht- ja vabrikutöölised, 6,4% põllutöölised;

vähemal arvul leidub kooliõpetajaid, ametnikke, käsitöölisi, kaupmehi. Ei puudu ka õppiv noorsugu - üli- ja keskkooliõpilased/0,8%/ ja meditsiiniline personaal/0,5%/.

Kohtu ette ulatuvate abortide arv suhteliselt toimunud abordi juhtudega on siiski võrdlemisi väike, ulatuses isegi suuremates riikides mõnesajale juhule aastas, näit. New-York'is 80.000 abordist ulatus kohtuni kõigist ca 80¹⁹.

4. Abortide põhjused.

Abordi e. kunstliku raseduse katkestamise leviku üheks põhjuseks peetakse materialistlik-individualistlikku maailmavaate suuremat mõjulepääsu religioos-eetilise asemel. Eetiline ja moraalne madalus annavad siin sageli tõuget. Vallasemadel on tihti tähtsaks teguriks aga ka sotsiaalsed põhjused: üheilt poolt kartus ja häbi ühiskonna ees, teisalt kartus vallasemana kaotada või mitte leida teenistust jm.²⁰

¹⁹ vt.P.Poom, op.cit., lk.150.

²⁰ G.Rooks, op.cit., lk. 328.

II A b o r t k e h t i v a s õ i g u s e s .

5. Abordi mõiste ja tema kujundid.

Abordi mõiste määratlemisel tuleb teha vahet kriminaalõigusliku abordi mõiste ja abordi mõiste vahel sünnitusabis. Sünnitusabis mõistetakse abordi all raseduse katkestamist säärases rasedusjärgus, kus loode/vililane/polnud veel võimeline elama väljaspool emaüska, seega enne 28. rasedusnädalat. Raseduse katkestamist pärast seda aega ja enne 10. raseduskuud nimetatakse sünnitus-²¹abis enneaegseks sünnituseks.

Abort, samuti enneaegne sünnitus võivad tekkida iseeneslikult, välise kaasabita või ka kunsttehislikult ehk artifitsiaalselt mingisuguse ravimi või instrumendi abil.

K u n s t t e h i s l i k k u r a s e d u s e k a t k e s t a m i s t m õ i s t e t a k s e g i k r i m i n a a l õ i g u s l i k u l t a b o r d i n a .

Abordi kui süüteo tüüpilisemate kujudena esinevad raseduse katkestamine ja loote surmamine.

²¹ G.Rooks, op.cit., lk. 326.

A. Raseduse katkestamine.

Raseduse katkestamine eeldab raseduse olemasolu. Rasedus on naisisiku füsioloogiline seisund suguküp-²²suseas, mille ajal tema ihus areneb loode . Raseduse tekkimise võimalus on ajaliselt seotud suguküpsusega ning see võimalus lõpeb klimakteeriumiga, s.t. sugufunkt- sioonide väljasuremisega. Raseduse tekkimise momendiks on nn. kontseptsioon - sugutühtest meesisikuga tekkinud munaraku viljastumine seemnerakuga²³ . Rasedus kestab umbes 270-280 päeva ja lõpeb sünnitusega, s.t. loote eraldumisega emaülasest. Raseduse kuuline kestus arves- tatakse arstiteaduses 28 päevaga, nii et raseduse 280²⁴ päeva moodustavad raseduse 10 kuud.

Raseduse katkestamisel esineb stüüteo-objektina rase naine. Kaitstavaks hüveks on kas ema tervis või raga eugeenilised, populatsioonistlikud huvid.

Raseduse katkestamine võib toimuda sel teel, et

22

K.Saarmann ja K.Matto, Kriminaalseadustik, kommenteeritud väljaanne, Tallinn 1937, lk.113, §193 kom.p.3.

23

Ib.

24

vt.pikemalt G.Rooks, op.cit., lk.317 jj.

loode emaüsas surmatakse või jällegi loote eraldamisega sellest ²⁵. Eraldamisele võib järgneda või ka sellega kaasuda loote surm. Raseduse katkestamisele kui süüteo-
le on aga oluline ainult raseduse kui erilise füsioloogilise seisundi lõpp /kui tagajärg/: loote arenemise lõppemine emaüsas. Kui see põhjustatakse loote eraldamisega, siis ei ole oluline see, kas loode jäi ellu või mitte. Süütegu on antud raseduse lõppemisega, vaatamata sellele, milline oli loote saatus. Loote surmamist süüteona ei käsitata. Sellepärast: loote surmamine, mis esineb vahendina raseduse katkestamisele, on konsomeeritud viimasest. Loote surm eraldamise tagajärjel on aga nn. karistamatu järeltegu ²⁶. Ka juhul, kui raseduse katkestamisel loote eraldamisega viimane ellu jääb/näit. raseduse katkestamisel 7., 8. kuul/, kuid mõne aja pärast sureb enneaegse sündimise, seega raseduse katkestamise tagajärjel, on tegu raseduse katkestamise karistamatu järelteona ²⁷. Surmamise jaatamine ei ole siin mõel-

25

H.Kadari, Isikuvastased süüteod, Tartu 1938, lk.9 ja 38.

26

Ib., lk.9.

27

Ib.

dav sellepärast, et vastava käitumise /raseduse katkestamise/ sooritamisel puudus surmamise eeldus, surmamise objekt / teine elus olev inimene /. Teisiti siis, kui peale raseduse katkestamist enneaegselt sünnitatud iseseisvalt, emaorganismist sõltumatult edasi elab ja ta siis surmatakse, siis on antud surmamise objekt ja seega ka surmamine, kuid mitte raseduse katkestamise läbi, vaid uue, iseseisva aktina .

28

B. Loote surmamine.

Erinevalt raseduse katkestamisele kui süüteo esineb loote surmamise kui süüteo-objektina loode. Kaitstavaks hüveks on loote elu ja oluliseks tagajärjeks loote surm. Loote surmamine võib toimuda kas selle surmamisega emasisas või jällegi loote eraldamisega sellest. Loote surmamine on lõppenud loote surmaga. Juhul kui loode eraldatakse emahüst sihiga teda surmata, loode aga ellu jääb, siis on antud loote surmamise katse .

29

28

Ib.

29

Ib., lk. 38.

6. Abort ja surmamine.

Raseduse katkestamise resp. loote surmamise ja surmamise, üksteisest nii karistatavuse ulatuselt kui ka karistuse raskuselt oluliselt erinevate süütegude piiritlemine omab olulist tähtsust. Siin tõuseb küsimus, millest momendist peale esineb inimene surmamise objektina ja mis ajani on mõeldav raseduse katkestamine resp. loote surmamine. See küsimus on doktriinis äärmiselt vaieldav ning esitatud lahendusviisidest võib üldiselt eristada kolme järgmist seisukohta.

1. Õpetused, mille järgi inimene surmamise objektina on antud sünnitusakti, s.o. loote emahust eraldamise algusega. Eraldamine algab seda põhjustavate väitustega, s.o. emaka valuliste kokkutõmmetega. Väitused võivad esineda korduvalt, vaheaegadega, põhjustamata otsekohe loote väljumist. Vaadeldav õpetus käsitab sünnitusakti alusena aga selliste väituste algust, mis viivad loote väljumisele vahetult, katkestumata pikemaks ajaks/Ols-³⁰hausen-Freiesleben, Ebermayer, Liszt-Schmidt, Frank/ .

Selle õpetuse seisukohalt on surmamisobjekt antud sünnitusakti algusega. Tollest momendist oleks mõeldav surmamine, kuni tolle momendini - raseduse katkestamine.

2. Õpetused, mille järgi inimene surmamisobjektina on antud hetkest, millal laps osaliselt või täiesti väljub emaülasest /Birkmeyer, Binding, Gerland, Foinitski/³¹. Siin esineks surmamisobjektina juba osaliseltki väljunud loode. Selle seisukoha põhjenduseks tuuakse tavaliselt seda, et surmamine, eeskätt lapse-tapmine, pole tegelikult mõeldav loote viibides emaülas. See pole aga õige, sest on võimalik loodet surmata ka emaülas³² ja seda ka sünnitusakti ajal. Raseduse katkestamine oleks selle õpetuse kohaselt mõeldav 1.- loote surmamisena emaülas, enne loote osalistki väljumist, 2.- elusa loote eraldamisega, vaatamata sellele, kas see lõppes surmaga või mitte. Surmamine oleks aga osaliseltki väljunud elusa loote surmamine. Oluline oleks, et loode oleks elus, ebaoluline on aga ta vanus ja eluvõime.

31

Ib.

32

Ib., lk.8.

3. Õpetused, mille järgi inimene surmamisobjektina on antud iseseisva, emaorganismist sõltumatu elu algusega. Selle algusena käsitatakse kas platsentaarhingamise lõppemist koos kopsudest hingamise algusega või kopsudest hingamise võimalusega/Liszt, Wachenfeld/ või kopsudest hingamise algust, vaatamata sellele, kas platsentaarhingamine on lõppenud või mitte/Saarmann-Matto/. Arvestades seda, et hingamine võib toimuda üheaegselt platsentast ja kopsudest, tuleb õigemaks tunnistada viimast varianti ³³ .

See õpetus, käsitades surmamisobjekti algusena kopsudest hingamise algust, annab surmamisobjektile kindla piiri, kõrvaldades sellest igal juhul loote. Seega kui lapsel sünnitamise ajal on alganud kopsudest hingamine, leiab ta kaitset nagu iga teine inimene ja saab olla surmamisobjektiks; kui aga kopsudest hingamist ei saa kindlaks teha, võib olla tegemist raseduse katkestamisega. Raseduse katkestamine on selt seisukohalt käsitatav vastava füsioloogilise seisundi lõpe-

tamine kas loote surmamise läbi või tema eraldamisega emaüsast enne kopsudest hingamise algust. Kuid kopsudest hingamise puudumine emaüsast täielikult väljunud lapsele sugugi ei tähenda veel, et last tuleb pidada mitteelanuks; laps võis siiski elada, ta süda võis töötada, vereringe funktsioneerida jne. See on võimalik lapse nn. näilise surma puhul³⁴. Sel juhul surmamise objektiks võib olla ka laps, kes on emaüsast täielikult väljunud, kuigi kopsudest hingamist veel ei ole.

Selle õpetuse vaatekohad surmamise objektist vastavad täiesti ka meie kehtiva KrS-u vastvate paragrahvide mõttele.

7. Raseduse katkestamine KrS-us.

Kehtivas KrS-us esineb abort raseduse katkestamisena. Süstemaatiliselt käsitleb KrS raseduse katkestamist süüteona rahva tervishoiu vastu 9. peatükis 193. ja 194. paragrahvis.

a. Hüve: kaitstava hüvena on käsitatav rahva ja riigi populatsioonistlik huvi, mida otseselt kahjustatakse raseduse katkestamisega ning kaudselt ohustatakse ema tervise võimaliku kahjustamisega, mille tagajärjeks võib olla sigimatus edaspidi.³⁵

b. Süüteo-subjektina võib esineda nii rase naine ise kui ka teine isik.

c. Süüteo-objektina eeldab raseduse katkestamine rasedat naist. Raseduse ekslikul eeldusel puudub süütegu objekti puudumise tõttu.³⁶

d. Süüteona esineb raseduse katkestamine, mis sünnitustegevuse või tegevuse läbi. On ükskõik, mis vahendeid selleks tarvitati. Loote eemaldamine emasüstast pole oluline teokoostisele, sest viimane on teostatud raseduse katkestamisega. Ka nn. enneaegne sünnituse väljakutsumine kuulub raseduse katkestamise mõiste alla/vaieldav/³⁷. Süütegu on lõppenud tagajärje sabumisega, raseduse lõppemisega.

³⁵ H.Kadari, op.cit., lk. 39.

³⁶ vt. tegu, mis sihitud olematu objekti vastu - KrS §47.

³⁷ K.Saarmann-K.Matto, op.cit., lk.113, § 193 kom.p.3.

e. Süüksarvatavuse eeldusena esineb tahtlus/ ot-
sene kui ka kaudne/^{37a}.

A. Põhitüübid.

KrS, aluseks võttes süüteo-subjektina esinevat
rasedat naist või teist isikut, eristab kaht põhitüüpi:

38

I Raseduse katkestamine raseda enda poolt .

Sel juhul esineb süüteo-subjekt ühtlasi süüteo-objek-
tina, see on rase naine. Rase naine on käsitatav süü-
teo-subjektina, kaastegijana ka siis, kui ta esineb
passiivses osas/ muidugi eeldusega, et raseduse kat-
kestamine teise poolt toimub tema teadmisel ja nõus-
olekul/³⁹ . Raseduse katkestamine sünnib tegevuse läbi,
kuid juhul, kui süüteo-subjektina käsitatav rase naine
esineb passiivses osas, on tema suhtes antud raseduse
katkestamine tegematusena, mittetakistamisega⁴⁰ .

Karistus - arest mitte üle kuue kuu.

37a Raseduse katkestamine ja ihuvilja surmamine kui
kerge kehavigastamise tagajärje kohta vt. KrS §433 lg. 2.

38 KrS § 193 .

39 H. Kadari, op.cit., lk. 39.

40 Ib.

Katse ei ole karistatav.

41

II Raseduse katkestamine teise isiku poolt .

Siin esineb süüteona juhtum, kus raseduse katkestamine toimub raseda teadmisel ja nõusolekul, tema passiivsel või aktiivsel osavõtul.

Võttes § 194 sõnastust täpselt ja arvestades seda, et raseduse katkestamine raseda enda poolt on üleastumine, peab tulema järeldusele, et teine isik on karistatav ainult siis, kui ta esineb kaasaaitajana või kihutajana⁴² .

Süüteo-subjektina võib esineda iga süüdivusvõimeline isik, peale naisisiku, kelle rasedust katkestati.

Karistus - vangimaja mitte üle ühe aasta.

Kui süüteo-subjektiks on arst või ämmaemand, siis võib kohus lisakaristusena määrata praktiseerimise keelu ühest kuni viie aastani ja otsuse kuulutamise ajalehes⁴³ .

41 KrS § 194 lg.1.

42 H.Kadari, op.cit., lk.40; kaasaaitajatest ja kihutajatest vt. KrS § 51.

43 KrS § 194 lg.3; Otsuse väljakuulutamise kohta vt. § 22 p. 2.

Katse ei ole karistatav.

Osavõtt: kolmandate isikute osavõtt on karistatav.

B. Kvalifitseeritud tüübid.

Kvalifitseeritud raseduse katkestamist käsitletakse KrS § 194 lg.2.ja 4. Antud juhtudel raseduse katkestamine toimub teise isiku poolt, mistõttu süüteo-subjektina võib esineda iga süüdivusvõimeline isik peale naisisiku, kelle rasedus katkestati.

Kvalifitseerimise aluseks on kas a/ teoviis või b/ tagajärg.

1. Teoviisi alusel esineb raseduse katkestamine äriajamisena .
44

2. Tagajärje alusel - kui raseduse katkestamise tagajärjeks on raseda surm .
45

Karistus kahel nimetatud juhul: vangimaja mitte üle kuue aasta.

Arstide ja ämmaemandate suhtes eelpool-toodud

44
KrS § 194 lg. 2.

45
Ib.

46
lisakaristused .

Katse ei ole karistatav.

3. Teoviisi alusel - raseduse katkestamine ilma
47
raseda nõusolekuta .

Hiljem antud nõusolek, mis järgneb pärast katkes-
tamistegevust, ei takista normi/§194 lg.4./ rakendamist.

Käesoleval juhul liitub populatsioonialistliku huvi-
48
ga raseda naisisiku kaitse tema elu ja tervise vastu .

Karistus - sunnitöö mitte üle kaheksa aasta.

Katse on karistatav.

G. Süüteo negatiivsed elemendid.

Süüteo negatiivsetest elementidest omavad ühen-
duses raseduse katkestamisega erilist tähendust a/ hä-
daseisund ja b/ seaduse täitmine.

1. Hädaseisund ühenduses raseduse katkestamisega
on antud siis, kui rasedus või sünnitus on ema elu tõ-

46 vt. ülal, lk. 34.

47 KrS § 194 lg.4.

48 H.Kadari, op.cit., lk.40.

siselt ohustav. Ei ole nõutav vahetu oht elule, küllal-
dane on ka raskekujuline, eluohustada võiva tervisrikke
49 oht . Ema elu ähvardava ohu kõrvaldamiseks teostatud
raseduse katkestamine ei esine süüteona 50 . Aborti arst-
likel indikatsioonel puudutab ka Codex Dentologicus Me-
dicorum'i /CDM/ 51 § 14, mis ütleb: " Arst on kohustatud
igal juhul säilitama inimese elu. Lootejärgus võib tär-
kava elu katkestamist põhjendada ainuüksi ema elu ja
tervist otseselt ähvardav seisund".

2. Seaduse täitmisena raseduse katkestamine on keh-
tiva õiguse kohaselt lubatud Steriliseerimise seaduse
/SS/ 52 § 1. alusel, kui rase naine on pärilikult vaimu-
haige, või nõdramõistuslik, või raskel kujul langetõbine
või parandamatu, pärilikul teel edasiantava kehalise vea-
ga ja kui ta sugutungi ebanormaalsuse tõttu on ohtlik
iseendale või seltskonnale, või kui ta võib sünnitada
järglasi eelpool-nimetatud tervisriketega.

49 Ib.

50 vt. hädaseisundi kohta KrS § 46.

51 vt. "Eesti Arst" 1936, 15.

52 Riigi Teataja 1936, 98, 776.

Raseduse katkestamine enne isiku 10. eluaastat, samuti juhtudel, millal tõenäoliselt võib eeldada, et operatsioon osutub ohtlikuks isiku elule või tervisele, on keelatud⁵³. Helpool-nimetatud eeldustel võib raseduse katkestmine toimuda raseda enda tahtel või sundkorras ametliku arsti, eestkostja, hooldaja, hoolekande asutiste⁵⁴ ja vahatajate ja raviasutiste juhatajate ettepanekuil. Asja otsustavad vastavad ringkonnakomisjonid⁵⁵.

8. Loote surmamine. StGB-is.

Kehtiv StGB käsitleb aborti osas "Kuriteod elu vastu". Natsionaalsotsialism näeb selles esmajõones aga rünnakut rahva sigivusvõimele /Fortplanzungskraft des Volkes/, seega rahva eluvõime /Volkskraft/ vastu⁵⁶.

A. Mõiste.

Abort on ihuvilja surmamine/die Tötung einer Lei-

⁵³ SS § 2.

⁵⁴ SS § 3.

⁵⁵ SS § 4.

⁵⁶ O.L.von Hinüber, Strafrecht nach neu^ostem Stande unter Berücksichtigung des kommenden Rechts, Besonderer Teil, Leipzig 1939, lk. 16.

besfrucht/.

Ihuvilja surmamine võidakse põhjustada enneaegse vilja /Frucht/ eemaldamisega/abort kitsamas mõttes/ või järgneda surmamise läbi emaihus .⁵⁷

Milliseid vahendeid abordi toimamiseks tarvitatakse, kas sisemisi või mehaanilisi, on ükskõik .⁵⁸

B. Tüübid.

1. Lihtne abort. See võib niihästi raseda enese kui ka kolmanda isiku läbi järgneda .⁵⁹

2. Kvalifitseeritud abort. See võib ainult kolmanda isiku poolt toimatud olla ning § 218⁴ järgi olla:

a. abort ilma raseda nõusolekuta/

b. professionaalne abort või professionaalne abordivahendite muretsemine /Lohnabtreibung/.

3. Avalik teadaanne abordivahenditest .⁶⁰

57

Ib.

58 Abordivahenditest vaata G.Rooks, op.cit., lk. 332 jj.

59 StGB § 218¹⁻³.

60 StGB § 219¹.

Karistatav pole teadaanne abordivahenditest või keelatud raseduse katkestamise viisidest arstide vahel või arstlikes ajakirjes .

61

62

4. Avalik aborditegemise reklameerimine .

C. Süüteo negatiivsed elemendid.

Seaduses on sõnaselgelt nimetatud ja piiritletud juhud, mil raseduse katkestamist ei loeta süüteks. Need võivad olla:

1. Raseduse katkestamine eugeenilistel indikatsioonidel.

Eugeenilistel kaalutlustel on abort lubatud Pärilike haigete järelkasvu ärahoiu seadusega/ Ges.z. Verhütung erkrankten Nachwuches/, 14.VII 1933.a., § 10 a, mis sisendatud 26.VI 1935.a. novelli läbi .

63

Nõutakse, et

a. pärivustervishoiukohus/das Erbgesundheitsgericht/

61 StGB § 219².

62 StGB § 220.

63 von Hinüber, op.cit., lk. 17.

peab raseda sterilisatsiooni otsustama;

b. raseda nõusolek peab antud olema;

c. vililane ei tohi veel elus olla /enne 6. raseduskuud;

d. raseduse katkestamine ei või enesega kaasa tuua ühtki tõsist hädaohtu naise elule või tervisele.

2. Raseduse katkestamine meditsiinilistel indikatsioonidel.

Meditsiinilistel kaalutlustel on abort lubatud Pärilikhaigete järelkasvu ärahoiu seaduse § 14¹ järgi, mis sisendatud 18.VII 1935.a. novelliga⁶⁴. Seejuures

a. raseduse katkestamine peab elu või tervise tõsise hädaohu vältimisest tulenema;

b. juhul, kui operatsioon pole mitte vahenditu elu hädaohu pärast edasilükkamatu, peab olema antud raseda nõusolek;

c. abort peab olema tehtud arsti poolt arstimisreeglite kohaselt.

64

vt. von Hinüber, op.cit., lk.17.

9. Kokkuvõte.

Käsitletud abordi tüüpilisemaid kujundeid, s.o. raseduse katkestamist ja loote surmamist seoses kehtiva KrS-u ja saksa StGB-ga võrreldes näeme, et KrS-us on omaks võetud abordi kujundina raseduse katkestamine, StGB-is aga loote surmamine. Vastavalt sellele erinevad ka süüteo-objektid. KrS-u järgi on selleks rase naine, StGB järgi loode ehk vililane. Kui StGB-is on loote surmamine süstemaatiliselt asetatud isikuvastaste süütegude gruppi - süüteod elu vastu ja kaitstava hüvena võetud loote elu, siis natsionaalsotsialism näeb kaitstava hüvena esmajoones just rahva-sigivusvõimet, rahva eluvõimet - seega riigi ja üldsuse huvi ning vastab ses suhtes üldiselt KrS-us antud abordi süstemaatilise asendiga - süüteod rahva tervishoiu vastu.

Erinevalt KrS-ust on StGB-is seoses loote surmamisega toodud süüteo juhte, mida KrS-us pole ette nähtud. Need on süüteod nagu avalik teadaanne abordivahenditest / § 219¹ / ja avalik aborditegemise reklameerimine / § 220 /.

Süüteo negatiivsete elementidena käsitletakse üldiselt samu asjaolusid, s.o. meditsiinilisi ja eugeenilisi indikatsioone, nii saksa kui eesti seadusandluses.

Hinnates aborti kui süütegu meie ja saksa kehtivas õiguses, tuleb õigemaks pidada abordi kujundit meie kehtivas KrS-us, kus nähakse selles raseduse kui erilise füsioloogilise seisundi kunstlikku katkestamist, lõpetamist. Võtta aborti loote surmamisena, nagu saksa õiguses, omistatakse surmamisobjektile liig lai tähendus.

Osundatud teoseid ja lühendeid.

I

1. H.Kadari, Isikuvastased süüteod, Tartu 1938.
2. K.Saarmann ja K.Matto, Kriminaalseadustik, kommenteeritud väljaanne, Tallinn 1937.
3. G.Rooks, Kohtuarstiteadus, Tartu 1938.
4. N.Taganzev, O prestuplenijah protiv žizni po russkomu pravu, Petrograd 1870.
5. Franz von Liszt, Lehrbuch des deutschen Strafrechts, 23.Aufl., Berlin u. Leipzig 1921.
6. J.Guttzeit, Ein dunkler Punkt, Berlin 1922.
7. O.L. von Hinüber, Strafrecht nach neuestem Stande unter Berücksichtigung des kommenden Rechts, Besonderer Teil, Leipzig 1939.
8. P.Poom, Miks on abort karistatav, "Õigus" 1925, 6,7,8.
9. S.Talvik, Abort kohtuarstilisest seisukohast, "Eesti Arst" 1927, 3.
10. R.Kleitsman, Statistilisi andmeid abordi kohta Eestis, "Eesti Arst" 1927, 3.
11. Ludwig Ebermayer, Abtreibung, i.Handwörterbuch der Rechtswissenschaft, Berlin u. Leipzig 1926, I Band.
12. Mommsen-Krüger, Corpus iuris civilis, vol.I, Berlin 1920.

II

- KrS - Kriminaalseadustik
SS - Steriliseerimise seadus
StGB - Strafgesetzbuch für das Deutsche Reich.
-